

VI ÄR VÅRA RELATIONER. OM ANKNYTNING, TRAUMA OCH DISSOCIATION

Av Tor Wennerberg

Natur och Kultur, 2010

Utvecklingsvägar inom anknytningsteorin

Tor Wennerberg har i *Vi är våra relationer* (som är en mycket välfunnen titel!) - om anknytning, trauma och dissociation framför allt tagit fast på senare utvecklingar inom anknytningsteorin. Detta innebär att den relationella och affektreglerande aspekten lyfts fram. Huvuddelen av boken ägnas åt den desorganiserade anknytningen (D-anknytningen). Denna form av anknytning är särskilt intressant för psykoterapeutisk och psykiatrisk behandling eftersom forskningen så övertygande visat på att det är just barns (och föräldrars) D-mönster som i så hög grad korrelerar med senare psykopatologisk utveckling.

Författaren belyser desorganiserad anknytning genom att ta avstamp hos olika inflytelserika anknytningsforskare/och eller kliniker vars idéer närmare beskrivs i kapitlen 5 till 9. I kapitel 5 handlar det om den grupp forskare och kliniker från Holland, däribland Otto van der Hart och Ellert Nijenhuis, som vidareutvecklat teorin om strukturell dissociation med utgångspunkt i Janets arbete från början av 1900-talet. Van der Hart och medarbetares teori om trauma och dissociation bildar en utgångspunkt för den fortsatta diskussionen om den desorganiserade anknytningen. I kapitel 6 beskrivs Mary Mains och Erik Hesses vidareutveckling av Bowlby/Ainsworths arbete. Main anses av många vara deras främsta teoretiska efterföljare. Med hjälp av bland annat anknytningsintervjun (AAI) har Main och Hesse kunnat undersöka olika samspelsbeteenden och dess samband med föräldrarnas svar i AAI och barnens anknytningsmönster.

I kapitel 7 presenteras sedan Judith Solomons och Carol Georges perspektiv på desorganiserad anknytning som ett resultat av "abdikation från omvårdnaden". Detta med referens till Bowlbys teori om "segregerade system". I kapitel 8 beskrivs så Karlen Lyons-Ruths och hennes medarbetares "relationella sårbarhetsmodell" och här diskuteras den "gåta" att till synes olika förklaringsmodeller används för att beskriva desorganiserat mönster hos barn respektive hos vuxna. Detta har resulterat i en utveckling av D-kategorin i AAI till subgruppen "fientlig-hjälplös" med "dolda traumorna" som ett komplement till kategorin "olöst och oklassificerad". Kapitel 9 tar upp den italienske forskaren och klinikern Liottis konceptualisering av den "dramatiska triangeln" (offer, räddare, förövare). Kapitel 10 slutligen handlar om anknytningsteori och psykoterapi, där några aktuella ledande relationella och affektfokuserade kliniska teoretikers arbete diskuteras (Bromberg, Fosha, McCulloch, Mitchell, Wachtel m fl).

Ger bra bild

Boken har många förtjänster. Den är mycket (!) välskriven och har en stilkänsla som man ofta saknar hos författare till psykologisk litteratur. Teorierna som beskrivs är också i hög grad "up to date" och ger därmed en bra bild av anknytningsforskningens nuvarande status. Användandet av teorin om strukturell dissociation som utgångspunkt är ett pedagogiskt lyckat val. Finns då inga invändningar? Visst kunde man ha önskat sig lite mer problematisering och kritisk granskning. En synpunkt som ibland förts fram (av bland andra Daniel Stern) är att det finns en tendens hos en del teoretiker att

utvidga anknytningsteorins förklaringsområde långt utöver dess givna gränser – en form av "teoretisk imperialism" – en kritik som inte är helt obefogad.

Ibland kan man undra över prioriteringar. Det neurovetenskapliga perspektivet domineras av Allan Schore, men man saknar Panksepps övergripande modell för olika affektreglerande system bland bidragen, liksom Daniel Siegels arbeten. Karlen Lyons-Ruth är förvisso en framstående forskare som förtjänar att uppmärksammas mer i Sverige, men ibland låter hennes beskrivningar av intersubjektivitet som vore det ett esoteriskt väsen som lever ett eget liv. Lyons-Ruth får stort utrymme, medan exempelvis Beatrice Bebee, vars forskning om intersubjektivitet också är betydande och mer kliniskt orienterad knappast nämns i boken. Vidare saknar man någon referens till Carlo Perris, den kognitiva psykoterapins pionjär i Sverige. Carlo och Hjärdis Perris bok *Personlighetsstörningar* från 1999 är fortfarande ur kliniskt perspektiv ett av de mest informativa arbetena om anknytning som finns på svenska.

Teori om utvecklingstema

Kapitel 10 som förtjänstfullt diskuterar relationella och affektfokuserade approacher i psykoterapi, lyfter bland annat fram McCulloughs affektfobiteori som klinisk modell. Utifrån teorin om strukturell dissociation och affektfobimodellen kan desorganiserad anknytning ses som en fobi för dissocierade självtillstånd som stegvis behöver integreras. Detta har visat sig vara ett mycket användbart kliniskt perspektiv. Ibland tänjs dock anknytningsperspektivet lite väl långt. Låt vara att anknytningsteorin givit viktiga bidrag till relationell och affektfokuserad psykoterapi, samt öppnat upp för nya perspektiv inom psykoterapi (exempelvis "mentaliseringsbaserade" terapier). Anknytningsteorin är likväl en teori om ett utvecklingstema snarare än en teori om vad som är verksamt i psykoterapi. Påståenden som att anknytningsteorin innebär "ett antagande om vad som är läkande i psykoterapi" (sidan 267) riskerar därför att dölja att teorin också har begränsningar.

Sammanfattningsvis, trots vissa möjliga invändningar, är detta en bok att varmt rekommendera. Inte minst för dess språkliga klarhet och teoretiska aktualitet. Den kan vara till stor nytta för personal inom socialt arbete och inom hälsovård, och givetvis för psykologer och psykoterapeuter som vill uppdatera sig inom anknytningsområdet. Framför allt kan den fylla ett behov av ett utvecklingsperspektiv inom olika utbildningar för vårdyrken, psykosocialt arbete och psykoterapi. Den som läser boken kommer säkerligen också att på ett djupare plan komma att förstå innebörden av påståendet om att "vi är våra relationer".

Leif Havnesköld

psykolog och psykoterapeut, rektor SAPU (Stockholms akademi för psykoterapiutbildning)

Publicerad i juni 2010